

פרשת ויגש

נקודות והצעות להוראה	תכנים מרכזיים	פרק	נושא
<p>מדוע דווקא יהודה ניגש לדבר עם יוסף? הוכיחו מהכתוב. (כי הוא ערב לבנימין. פסי ל"ב: "כי עבדך ערב את הנער")</p> <p>כיצד ובאילו טיעונים מנסה יהודה לשכנע את יוסף שישחרר את בנימין? 1. יוסף ביקש להביא את בנימין והבטיח לשמור עליו: פסי כ"א – "ותאמר אל עבדיך הורידוהו אלי ואשימה עיני עליו", 2. הטיעון המרכזי: אביו יכול למות מצער, יהודה אל ההגינות והרחמנות של יוסף: פסי ל"א – "והיה כראותו כי אין הנער ומת" וכו' 3. יהודה ערב לבנימין: פסי ל"ב – "כי עבדך ערב את הנער", "ועתה ישב נא עבדך תחת הנער".</p> <p>ניתן לבקש מהילדים למצוא ביטויים המלמדים על הנימוס והכבוד בדבריו של יהודה.</p> <p>כיצד רואים שיהודה חזר בתשובה שלמה על מכירת יוסף? (הוא לא מוותר על בנימין, מעז לדבר לפני המלך כדי להשיגו, ואף מוכן להיות עבד כל חייו כדי לשחרר את בנימין)</p> <p>בכיתות שונות זמן ניתן לבקש מהילדים למצוא פרטים הנמצאים בסיפורו של יהודה בפרקים לפני כן בעת התרחשותם.</p> <p>הערה: בפרק יש עבר לפני עבר: סיפורי יוסף קרו בעבר, ובפרקנו מספר יהודה על מה שארע זמן מה לפני כן. מכיוון שסדר הזמנים קשה לילדים בגיל זה, ניתן להיעזר במיומנות הסיפור ברצף, כאשר בסוף הרצף נכתוב: "יהודה מספר ליוסף את מה שקרה וכדומה.</p> <p>כמו כן ניתן לבקש מהילדים להמחיז את הוויכוח, וכך יבינו שיהודה מספר דברים שהתרחשו קודם לכן.</p>	<p>הקדמה; קישור עם סוף הפרשה הקודמת: במעשה הגביע רוצה יוסף לבדוק את התייחסות האחים לבנימין, ולהיות בטוח שהם לא מוכנים "לוותר" על בנימין כפי שעשו ליוסף. רק כך יוכל לאחד שוב את כל האחים.</p> <p>י#ח. ל#ד; טאום יהודה: יהודה מתייחס בכבוד רב ליוסף, אך אומר את טענותיו בברור ובפרוט. הוא מזכיר את בקשתו של יוסף להביא את בנימין, ואת הבטחתו שישמור עליו ("ואשימה עיני עליו"). הוא מספר על שיחתם עם יעקב ובקשתם לשלוח את בנימין, ואת הסיבה לסירובו: הוא היחיד שנשאר מאמו, שכן אחיו איננו. הוא מספר ליוסף שאביו ימות אם בנימין לא יחזור, והוא- יהודה ערב אותו.. לבסוף מציע יהודה להיות עבד במקום בנימין ולשחרר את בנימין לביתו.</p>	מ#ד	<p>טאום יהודה</p> <p>2*)</p>

<p>נקודות לדיון:</p> <p>מדוע לא יכול יוסף להתאפק? (הוא מרחם על האחים, הוא רואה שחזרו בתשובה, הוא רוצה לאחד את המשפחה)</p> <p>כיצד מפיס יוסף את אחיו? (הוא סולח להם על המכירה - פס' ה': "אל תעצבו...כי מכרתם אותי הנה", הוא מסביר שהדבר היה לתועלת - פס' ה': "כי למחיה שלחני אלקים לפניכם", הוא מכריז שהיה זה מאת ה' - פס' ח': "לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלוקים", הוא מנשק לכל אחיו - פס' ט"ו: "וינשק לכל אחיו". כמו כן הוא מדבר איתם בלשונם (לפי רש"י: "כי פי המדבר אליכם" - בלשון הקודש)</p> <p>יוסף מדגיש שה' הוביל את המאורעות. ניתן לבקש מהילדים להיזכר בנקודות בסיפור יוסף, שדברים קרו כאילו במקרה, אך ה' הוביל אותם. (האיש שפגש יוסף כשחיפש את אחיו, אורחת הישמעאלים שעברה ליד הבור ששמו את יוסף, המאסר של יוסף למרות שלא חטא, חלומות שר המשקים ושר האופים, חלומות פרעה, ועוד).</p> <p>כאן כדאי להבליט את מידותיו הנעלות של יוסף: למרות ששטאו אותו ומכרו אותו לעבד, ולמרות שהיה משנה למלך וביכולתו לעשות להם כרצונו, הוא אינו נוקם בהם או שונא אותם, וכל מטרתו לאחד את המשפחה.</p> <p>כדאי לתאר עם הילדים, ולתת להם להמחזיז, את השינוי הגדול שחל בבית יעקב עם הבשורה: יעקב התאבל כל השנים על יוסף ולא רצה להתנחם, האחים הצטערו על המכירה והשתתפו בצער אביהם, ובחזרתם ליעקב כבר שבו האחים בתשובה שלמה על חטאם, ויוסף מחל להם וכשהתבשר יעקב שיוסף חי שמח מאוד והאבל הסתיים.</p>	<p>א. ט. #; יוסף מתוודע אל אחיו ומזמין את יעקב לבוא למצרים: כשיוסף שומע את טאמו של יהודה הוא לא יכול עוד להמתין כי מחכה זמן רב לרגע שיתאחד עם אחיו- #ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו". הוא לא רוצה שאחיו יתביישו, לכן מוציא את כל האנשים מהחדר. הוא בוכה, ואומר להם שהוא יוסף. האחים נבהלים, כי לא שיערו שמושל מצרים הוא יוסף, שנמכר לעבד. יוסף יודע שאחיו התחרטו על מכירתו, ולא ירעו לו או לבנימין. יוסף מפיס אותם ואומר להם שה' הוביל את המאורעות כך שיגיע למצרים ויציל את המשפחה ברעב. הוא אומר להם למהר להודיע ליעקב על מעמדו במצרים, ולהביאו למצרים כדי לדאוג לפרנסו. לאחר מכן בוכה עם בנימין, נושק לכל אחיו ובוכה גם איתם.</p> <p>ט. #. כ; פרעה שומע שאחיו של יוסף באו, ומזמין את יעקב ומשפחתו לבוא למצרים. פרעה מבטיח להם את טוב ארץ מצרים.</p>	מ#ה	<p>יוסף מתגלה לאחיו ומזמין את יעקב לרדת למצרים</p> <p>3*</p>

<p>לסיוס הפרק כדאי למצוא כיצד דואג יוסף למשפחתו? 1. הוא לא רוצה שאחיו יתביישו ולכן קורא: "הוציאו כל איש מעליו" – פס' א', 2. הוא שואל לשלום אביו ברגע שמתוודע לאחים – פס' ג': "אני יוסף העוד אבי חי", 3. הוא מפייס את האחים וסולח להם על מכירתו, 4. הוא מזמין את יעקב עם כל צאצאיו ורכושו לבוא למצרים כדי לדאוג לפרנסתם בשנות הרעב – פס' י"א: "וכלכלתי אותך שם", 5. הוא נותן להם עגלות וצידה לדרך – פס' כ"א: "ויתן להם יוסף עגלות... ויתן להם צידה לדרך", 6. הוא נותן להם מתנות, ובמיוחד לבנימין – פס' כ"ב: "לכולם נתן איש חליפות שמלות, ולבנימין נתן שלוש מאות כסף וחמש חליפות שמלות", 7. הוא שלח לאביו מתנות ומזון – פס' כ"ג: "ולאביו שלח... עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים ועשר אתונות נושאות בר ולחם ומזון לאביו לדרך", 8. הוא דואג שאחיו לא יריבו בדרך על מכירתו – פס' כ"ד: "ויאמר אליהם אל תרגזו בדרך".</p> <p>סיכום: אפשר להדביק על הלוח ציורים הממחישים "תחנונות" שונות מסיפור מכירתו של יוסף, ולמקם אותם על הלוח, עם התלמידים, בגבהים שונים המציינים עליה וירידה, כך ייווצר גרף של עליות ומורדות בסיפור המעשה. לאחר מכן ניתן לבקש מהילדים לשרטט את הגרף דרך העיניים של יוסף הרואה בכל מעשה ה', ולדון בתשובותיהם.</p>	<p>כ#א. כ#ד; יוסף שולח את אחיו. הוא מצייד אותם בעגלות ובצידה לדרך, נותן לכולם מתנות ובמיוחד לבנימין, וכן מזון לאביו. הוא מבקש מהם שלא יתווכחו ויריבו בדרך על מכירתו.</p> <p>כ#ה. כ#ח; האחים מבשרים ליעקב שיוסף חי ומושל במצרים. יעקב תחילה לא מאמין להם, אך כשרואה את העגלות ששלח יוסף הוא מתמלא שמחה, ומוכן לרדת למצרים לראותו.</p>		
<p>קישור לפרק הקודם: ראינו: "ותחי רוח יעקב אביהם" (פס' כ"ז). מה עושה יעקב כדי לבטא שמחה זו? (הוא מודה לה' בהקרבת קרבנות – פס' א').</p> <p>התלמידים ימצאו בפסוקים הוכחה שיעקב גם פחד למרות שמחתו. (פס' ג': "אל תירא" – סימן שירא). התלמידים ינסו לשער ממה ירא יעקב. (מתוך העידוד של ה' ניתן להבין ממה ירא: "כי לגוי גדול אשימך שם" – אולי חושש שהמצרים יפגעו במשפחתו, וה' עונה לו שהמשפחה תתרבה לעם גדול, "ואנכי ארד עמך מצרימה" – אולי חושש שה' לא יהיה איתו, "ואנכי אעלך" – כתגובה לחשש שאולי הוא או בניו לא יחזרו לארץ)</p>	<p>א. ד. (א. ד.); ה' מתגלה ליעקב ומחזק אותו. יעקב יוצא למצרים כדי לפגוש את יוסף; בדרכו הוא חונה בבאר שבע ושם מקריב קרבנות לה'; ה' מתגלה אליו ומעודד אותו לא לפחד בירידתו למצרים: "אֲנֹכִי אֶרְדֶּ עִמָּךְ מִצְרָיִם וְאֶנְכִי אֶעֱלֶךְ גַּם עִלְיָהּ!"</p> <p>ה. ז. (ז.); יעקב ומשפחתו יורדים למצרים.</p>	מ#	<p>יעקב יורד למצרים ומתיישב בארץ גושן</p> <p>3*)</p>

<p>באר שבע היא התחנה האחרונה שלאחריה נפרדים יעקב ומשפחתו מארץ ישראל. ניתן להראות את מקומה על מפה ולהיזכר מה למדנו על מקום זה בעבר ; כמו כן לדבר על טובה ומעלותיה של הארץ שממנה נפרדים בדרך למצרים או לבקש מהתלמידים לומר "משפטי פרידה" מהארץ ומהבית.</p> <p>רשימת היורדים - עם מרבית התלמידים לא נעסוק בפרטי הרשימות, אך למרחיבים ניתן להזכיר את הנשים של יעקב והשבטים שנולדו מהם. אפשר לצייר אילן יוחסין לפי הפסוקים. עיסוק בכך יחזק את ההבנה על שורשיו של עם ישראל ;</p> <p>למתקדמים : אפשר לספור את היורדים למצרים עם הפסוקים. הילדים יגלו את האחד שחסר, רשב"ם וא"ע מסבירים שהאחד הנוסף הוא יעקב עצמו. המדרש משלים את יוכבד שנולדה "בין החומות" – כלומר בעת ירידתם למצרים.</p> <p>ניתן להרחיב כאן במצוות כיבוד הורים – אלו מאמצים ואיזה כבוד עושה יוסף לאביו. נלמד מיוסף לא להתעצל לכבוד ההורים.</p> <p>כמו כן ניתן להזכיר את אברהם שחשב בעצמו את חמורו – גם הוא לשם מצווה.</p>	<p>ח"י- כ"ז : רשימת משפחת יעקב היורדים למצרים – נשים, ילדים נכדים ונינים ; הכרת המספר הכללי של הבאים למצרים : "כָּל הַנְּפֹשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרָיִמָּה - שְׁבַעִים"</p> <p>כ#ח. ל) ; יעקב מגיע למצרים. הוא שולח את יהודה לפניו להכין את המקום. יוסף בעצמו אסר את מרכבתו לכבוד אביו.</p> <p>ל#א. ל#ד ; יוסף דואג למשפחתו, ורוצה שישבו בארץ גושן, הטובה למרעה הצאן.</p>	
<p>ניתן לשאול את הילדים מדוע היה כל כך חשוב ליוסף שאחיו ישבו בארץ גושן? כדאי להסביר לילדים את הסכנה שבהתערבות עם המצרים שהיו רשעים ועובדי אלילים. יוסף הושיב את משפחתו בארץ גושן גם בגלל המרעה הטוב, וגם כדי שייבדלו מהמצרים. בכך רצה לשמור על ישראל שלא ישנו את שפתם, לבושם, שמם ומנהגם.</p> <p>כדאי להראות כי יעקב מכבד את פרעה כי הוא מלך, אף שיעקב צדיק וחשוב.</p> <p>"מעט ורעים היו ימי שני חיי" (פס' ט') - התלמידים יזכירו כאן אילו תלאות וצרות היו ליעקב בחייו. (הבריחה מעשיו, רמאות לבן, פטירת רחל, צרת דינה, מכירת יוסף)</p> <p>כדאי להזכיר שוב את צדקותו של יוסף, שדואג לאחיו ולא משיב להם רעה על שמכרוהו.</p> <p>הילדים ימצאו את השלבים השונים בפסוקים.</p>	<p>א) ו. ; פסוקים אלו הם המשך ישיר לסוף הפרק הקודם, בו מתכנן יוסף עם אחיו את הבקשה לפרעה לשבת בארץ גושן, ובתחילת פרקנו אכן מבקשים זאת מפרעה והוא נענה להם.</p> <p>ז) י. ; פגישת יעקב עם פרעה. יעקב מברך את פרעה פעמיים : בכניסתו וביציאתו. פרעה שואל אותו את גילו, ויעקב מלמד אותו שחשוב לא רק כמה זמן חיים, אלא איך חיים, וחייו היו מלאי תלאות.</p> <p>י#א. י#ב ; יוסף דואג למשפחתו למגורים וכלכלה.</p> <p>י#ג. כ#ו ; יוסף מכלכל את מצרים ברעב. כל מעשיו בטאמנות לתפקידו וביושר. תחילה מוכר את האוכל בכסף, וכשנגמר הכסף נותן אוכל</p>	<p>יוסף מכלכל את מצרים בשנות הרעב</p> <p>מ#ז</p>

3*)	<p>תמורת המקנה. כשאף המקנה נגמר הוא קונה את אדמת מצרים ואת האנשים לפרעה, ובתמורה נותן להם זרעים לזרוע את האדמה; מכיוון שהאדמה כעת של פרעה המצרים ישלמו לו חמישית מהיבול ואת השאר ייקחו לעצמם. בנוסף לכך מעביר יוסף את התושבים למקומות אחרים ברחבי הארץ "מִקְצָה גְבוּל מִצְרַיִם וְעַד-קֶצְהוּ", כדי שירגישו שהם לא בעלי הקרקע.</p> <p>כ#ז; בני ישראל יושבים בארץ גושן ומתרבים.</p>	<p>כדאי ללמוד מיוסף את החשיבות של נאמנות לתפקיד.</p> <p>אפשר ללמד את כלכלת מצרים בשנות הרעה באמצעות טבלה עם <u>תמונות</u>: בעמודה הימנית: בשורה הראשונה תמונה של שק כסף, בשורה השנייה – תמונה של בעלי חיים (סוסים, כבשים, פרות וכו') ובשורה השלישית תמונה של אדם ואדמה. בעמודה השמאלית – השנה (ראשונה, שנייה) כך יראו התלמידים כי בכל שנה שילמו המצרים בתמורה אחרת עבור החיטים.</p> <p><u>למורה</u>: ישנה מחלוקת במפרשים לגבי סדר השנים האמור בפרקנו: <u>לפירוש רש"י</u> – היה רעב רק בשנתיים הראשונות ואלו הן השנים המתוארות בפרקנו, ואילו לאחר מכן "מכיוון שבא יעקב למצרים באתה ברכה לרגלו והתחילו לזרוע וכלה הרעב". <u>לפירוש רמב"ן</u>: הרעב היה שבע שנים כדברי החלום. המכירה תמורת כסף התנהלה למישרין במשך חמש שנים, ורק בשנתיים האחרונות לאחר שתם הכסף עברו למקנה ולאדמות, ומה שמתואר בפרשתנו הן השנים הששית והשביעית. המורה יבחר לפי איזה פירוש יסביר לתלמידים.</p> <p>הילדים ימצאו בפרק מ"ו את ההבטחה ליעקב המתקיימת כאן (פס' ג': "כי לגוי גדול אשימך שם", וזה גם המשך הקיום של ברכת הזרע לאברהם) כדאי לתאר את חייהם בארץ גושן: מתפרנסים בכבוד ממרעה, לא מעורבים עם המצרים, והולכים בדרך אבותיהם.</p>
-----	---	---